

Recordant el professor Pere Pascual de Sans

Amb aquest mateix títol va tenir lloc el 27 d'abril de 2007 un sentit acte de record i homenatge al professor Pere Pascual de Sants (Sevilla 1934 – Barcelona 2006), a l'aula magna de la Facultat de Física de la Universitat de Barcelona, facultat on Pascual va exercir des del 1971 de manera ininterrompuda fins l'any 2000 com Catedràtic de Física Teòrica. Des de gener de 2000, al deixar voluntàriament la situació activa, era Catedràtic emèrit de la Universitat de Barcelona.

L'acte d'homenatge va ser organitzat pel Departament d'Estructura i Constituents de la Matèria de la Universitat de Barcelona, intervenint els professors Josep Bernabeu (València), Pedro Etxenique (Donostia), José I. Latorre (Barcelona), Juan Rojo (Madrid), Rolf Tarrach (Luxemburg) i el Rector de la Universitat de Barcelona, Màrius Rubiralta.

José Ignacio Latorre va fer una presentació de l'acte i va glossar la personalitat de Pere Pascual. En poques frases, carregades de sentiment, va transmetre l'empremta que Pere Pascual ha deixat en els seus amics i col·legues. Incidint, sobretot, en els darrers anys de Pascual a la Universitat de Barcelona, Latorre va esmentar, entre d'altres, l'enorme capacitat de treball de Pascual, els seus desconcertants horaris, i la seva exigència vers els seus col·laboradors, només superada per la pròpia autoexigència, producte d'un exagerat sentit del deure.

Donem abans de seguir unes breus pinzellades biogràfiques de Pere Pascual. Fill de Josep Pascual Vila, Catedràtic de Química Orgànica, Pere Pascual va viure des dels seus primers anys molt de prop l'ambient d'estima, gairebé devoció, a la ciència i al país. I aquesta doble devoció no era separable, car Pere Pascual sempre havia entès la paraula cultura en la seva accepció més ampla i, per tant, més científica, i veia en la mateixa l'eina principal de transformació d'una societat i de progrés d'un país.

Pascual va accedir a la Càtedra de Física Matemàtica de la Universitat de València l'any 1963, romanent a la ciutat del Túria fins 1971. Pascual va portar la modernitat a la física valenciana i és el creador de l'escola valenciana de Física Teòrica. Era un nou professor amb noves idees i noves maneres, trencadores amb un passat carca i arnat. L'actitud dels alumnes amb ell potser quedi ben reflectida en un comentari fet per un dels participants a l'acte del dia 27 d'abril. Diu Bernabeu, recordant els seus temps com alumne de Pascual: "El seu ritme trepidant va ser objecte de comentaris i preocupacions freqüents"

L'any 1971 es va traslladar a Barcelona on va ocupar successivament les Càtedres de Mecànica Teòrica, Física General i Física Teòrica. Aquesta mobilitat de càrrecs acadèmics va ser, en part, motivada pel desig de Pascual de promoure i obrir camí als seus deixebles i col·laboradors com a via per a augmentar l'esquifit capital humà dedicat a la ciència a la universitat catalana. Pascual sempre va creure que s'havia de facilitar l'accés a la docència i a la recerca a gent jove valuosa i el seu últim servei, coherent amb aquesta visió, va ser la seva pròpia jubilació abans d'hora.

L'activitat formativa de Pascual a la Universitat de Barcelona va ser excepcional; va dirigir nombroses tesis doctorals i va estar intensament actiu en la seva recerca en Física

Teòrica fins a mitjans dels anys 80. Pascual fou una de les primeres persones que es va preocupar d'organitzar uns cursos de doctorat de qualitat a la universitat. Caldria esmentar que aquests cursos els impartia normalment en català, en uns moments on això era excepcional entre els catedràtics numeraris. I ho feia, como tantes altres coses 'gratis', sense reflectir-se oficialment en la seva activitat docent que, a més, complementava amb les classes dels seus col·laboradors quan havien d'assistir a alguna conferència o estada de recerca.

En els darrers vint anys la activitat de Pascual es va anar se desplaçant progressivament cap a la gestió de la ciència. Tanmateix, Pascual va tenir fins moments relativament recents, estudiants, perquè l'alt nivell d'exigència, que se aplicava en primer lloc a ell mateix era molt atractiu per a la gent jove.

Pere Pascual estava en possessió de nombroses distincions científiques i acadèmiques i acumulava un historial de nombrosos càrrecs: representant espanyola a ECFA, Director del GIFT, Medalla al Mèrit Investigador de la Real Sociedad Espanyola de Física, membre de la Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona, membre de CODEST, Premi Nacional d'Investigació Ramon y Cajal, medalla Narcís Monturiol de la Generalitat de Catalunya, Doctor *honoris causa* per la Universitat de València, assessor científic del Secretari d'Estat d'Universitats i Investigació, consultor científic d'Iberdrola, Director del Departament, d'Estructura i Constituents de la Matèria, Medalla al Mèrit Científic de la Fundació Catalana per la Recerca i Gran Creu de l'Ordre d'Alfonso X, a més de diferents llocs de responsabilitat al Ministeri d'Educació i Ciència i al DURSI que després s'esmentaran.

L'època valenciana de Pascual va ser resumida en una emotiva intervenció de Bernabeu. Ja hem fet esment al record deixat per Pascual entre els seus deixebles valencians. Bernabeu va deturar-se a recordar també la generació del grup valencià en la part de l'antic edifici del Passeig al Mar que anomenaven col·loquialment *'la pascualera'*. Va esmentar també Bernabeu l'entusiasme i energia infatigables de Pascual que tant bé sabia transmetre als qui el voltaven. D'aquesta època valenciana són les primeres tesis dirigides per Pascual, començant per la del seu germà Ramon. Quan Pere Pascual va celebrar el seu 60è aniversari l'any 1994 els seus deixebles i amics de Barcelona van regalar-li un arbre genealògic científic que és veritablement la història de la Física Teòrica a Espanya.

Va concloure Bernabeu: "Com es diu de Plató, l'obra de Pere Pascual quedaria entre nosaltres a través dels seus deixebles encara que no hages escrit res". Tot afegint que a més, aquesta última afirmació no era certa en absolut com testimoniaven les 117 publicacions en revistes internacionals d'alt nivell recollides al seu *curriculum*.

Rolf Tarrach va prendre la paraula tot seguit per a evocar, en una intervenció plena de referències personals, els primers anys de Barcelona, la col·laboració estesa sobre un període de molts anys entre ell i Pascual i, sobretot, la petjada que Pascual va saber impregnar a tots els seus col·laboradors de rigor, eficàcia, generositat i calidesa humana, amagada sovint darrera d'un frontispici auster. Tarrach va recordar també als assistents el període de col·laboració de Pascual en el Departament d'Universitats i Recerca, DURSI, que dirigia Andreu Mas-Colell, qui es trobava entre els assistents a l'acte d'homenatge.

Pedro Etxenique va transmetre als assistents a l'acte d'una manera molt directa i emotiva les enormes qualitats humanes de Pascual; l'interès que prenia en els problemes i les dificultats personals dels seus col·laboradors. Etxenique va posar en perspectiva la feina d'organització i coordinació de Pascual en molts aspectes de la universitat i la ciència: els intents de creació d'un grup competitiu de física del sòlid a la Universitat de Barcelona, les feines d'assessorament realitzades per al Govern Basc, el Premi i el Programa de Professors Visitants Iberdrola, i, molt especialment, la última gran passió de Pascual, la Fundació i el Centre de Ciències de Benasque. Ambdós avui porten el seu nom.

La victòria socialista en les eleccions de 1982 va portar a alguns dels amics físics de Pascual a ocupar llocs de responsabilitat en la política científica. Pascual es va implicar ràpidament en aquest esforç de regeneració científica. Aquest període de Madrid va ser repassat i condensat per Juan Rojo en la seva intervenció. Va haver-hi dos punts que Rojo va voler emfatitzar: el primer que Pascual va introduir els 'nombres' en la política científica espanyola. Els mètodes arbitraris i subjectius de valoració van ser desterrats en favor dels indicadors objectius i les mesures quantificables. El seu impacte, digué Rojo, especialment en el que fa a la posada en marxa del sistema d'incentius a la productivitat dels investigadors, perdurarà. Una segona característica de Pascual, que Rojo va il·lustrar amb diferents exemples i anècdotes, es la seva franquesa i mètodes directes i expeditius.

Pere Pascual va jugar un paper molt important en la entrada per segona vegada d'Espanya al CERN el 1983. Eixa entrada es va veure acompanyada per la creació de grups de física experimental d'altres energies en varies universitats, no sense considerables dificultats. Impulsà també en aquesta època el 'Plan Movilizador de la Física de Altas Energías', que va gestionar. Més de 20 anys després, la història de la física de partícules al nostre país es la història d'un èxit degut en bona mesura als passos inicials fets per Pascual.

L'acte va concloure amb la intervenció del Rector de la Universitat de Barcelona, professor Rubiralta. El Rector va glossar la dimensió universitària de Pascual, les seves contribucions com professor i, especialment, la seva vessant com membre del Comitè Acadèmic de la Universitat de Barcelona, vicepresident de l'IDIBAPS, i com President del Comitè Científic del Parc Científic de la UB. Rubiralta va fer, a més, unes consideracions generals sobre el paper de la universitat a la societat, de la responsabilitat de la universitat vers el progrés de la societat, exemplificat per la vida i obra de Pere Pascual, però també de la responsabilitat de la societat i els seus representants democràticament elegits vers una institució multiseccular com la universitat.

L'acte d'homenatge, celebrat el mateix dia que Pere Pascual hauria complert 73 anys, va ser seguit pels assistents amb gran atenció. Entre els mateixos es comptaven nombrosos membres de la família i del món acadèmic català, així com una representació de la física espanyola, testimoni de l'empremta que el magisteri de Pere Pascual ha significat. Descansi en pau.

D. Espriu (15/10/07)

